

2025-08-05

Community Assessment Report – Våtmarker på Värmdö

1. Syfte och bakgrund till bedömningen

Värmdö Skärgård Rotaryklubb har tillsammans med partners nationellt och internationellt för avsikt att ansöka om ett Global Grant från The Rotary Foundation för att genomföra ett miljöprojekt på Värmdö, Sverige. Projektets huvudmål är att anlägga nya våtmarker för att förbättra vattenkvalitet, stärka biologisk mångfald, bidra till klimatanpassning och skapa lokala ekosystemtjänster.

Innan projektplanen utformas genomfördes denna Community Assessment för att säkerställa att initiativet är relevant, förankrat och långsiktigt hållbart utifrån lokalsamhällets perspektiv. Bedömningen syftar till att identifiera samhällets styrkor, resurser, behov och prioriteringar i relation till våtmarksfrågan samt att bygga relationer med berörda aktörer.

Att återställa våtmarker nära Östersjön ger betydande ekologiska och ekonomiska fördelar, främst genom ökad biologisk mångfald, förbättrad vattenkvalitet och klimatregering. Dessa ekosystem fungerar som naturliga näringssänkor och minskar övergödning genom att absorbera överskott av kväve och fosfor från jordbruksavrinning, vilket är avgörande för Östersjöns hälsa (Żylicz, 1993). Dessutom har återställande av våtmarker visat sig öka fiskbestånden, såsom gädda, som är avgörande för att upprätthålla kustens ekosystembalans (Tibblin et al., 2023).

1.1. Ekologiska fördelar

Förbättring av biologisk mångfald: Återställda våtmarker stöder olika flora och fauna och ger livsmiljöer för olika arter (Tibblin et al., 2023).

Förbättring av vattenkvaliteten: Våtmarker filtrerar föroreningar, minskar näringsbelastningen som kommer in i Östersjön och bekämpar därmed övergödning (Żylicz, 1993).

1.2. Ekonomiska fördelar

Ekosystemtjänster: Våtmarker tillhandahåller tjänster som översvänningskontroll, vattenrening och kolbindning, vilket kan leda till kostnadsbesparingar i miljöförvaltningen (Collaro, 2015).

Offentligt stöd och finansiering: Medborgare i Östersjöländerna uttrycker villighet att investera i återställande av våtmarker för förbättrad vattenkvalitet och ekosystemhälsa (Giergiczny, et al., 2022).

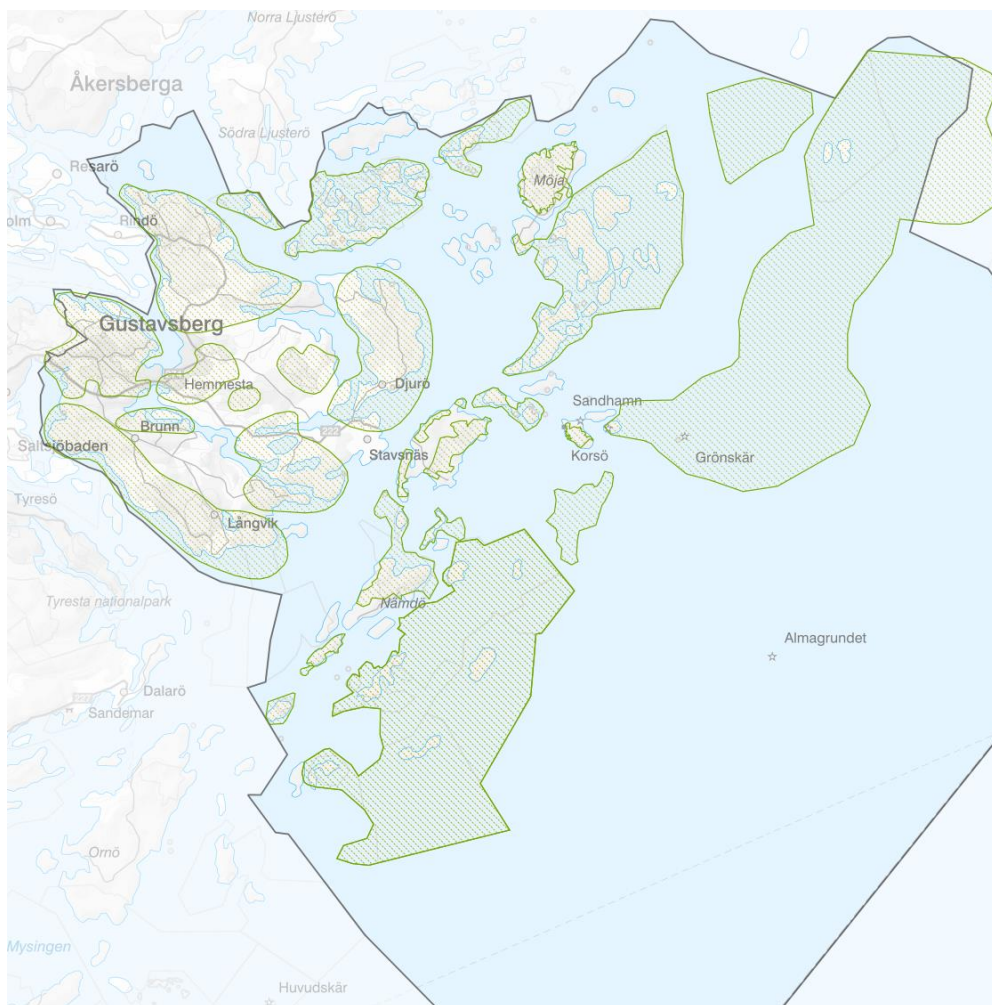
2025-08-05

Även om fördelarna med återställande av våtmarker är betydande kvarstår utmaningar, inklusive behovet av hållbar finansiering och offentligt engagemang för att säkerställa långsiktig framgång och underhåll av dessa vitala ekosystem.

2. Beskrivning av samhället

2.1. Geografi och läge:

Värmdö kommun är belägen i Stockholms skärgård och består av både fastland och ett stort antal öar. Kommunen har en blandning av tätbebyggda områden, landsbygd och stora naturområden, vilket gör den geografiskt mångfacetterad.

Karta över Värmdö kommun. De markerade områdena har stor betydelse för den biologiska mångfalden, enligt kommunens inventering.

2025-08-05

2.2. Demografi

Kommunen har ca 48 000 invånare (2024), med både permanentboende och ett stort antal fritidsboenden. Befolkningen är blandad, med många barnfamiljer, äldre och säsongboende hushåll. Befolkningstillväxten har varit hög och pressar både infrastruktur och miljö.

2.3. Ekonomi och sysselsättning

Hushållen har generellt hög inkomstnivå, men det finns också landsbygdsområden med jord- och skogsbruk, småföretag samt turism. Många pendlar till Stockholm. Det finns även starkt engagemang i ideella föreningar, särskilt inom natur, miljö och friluftsliv.

2.4. Miljö och naturresurser

Värmdö präglas av närhet till vatten och känsliga ekosystem. Övergödning av sjöar och havsvikar är ett känt problem. Klimatförändringar innebär ökade risker för översvämningar och påverkar både grundvatten och ekosystem. Samtidigt finns stor potential för naturbaserade lösningar såsom våtmarker som kan bidra till att minska dessa effekter.

2.5. Tidigare initiativ

Kommunen har arbetat med olika former av vattenvård, inklusive dagvattenhantering och restaurering av sjöar. Flera lokala markägare har visat intresse för samverkan i ekologiska projekt. Det finns även tidigare erfarenheter av samarbete mellan civilsamhället och kommunen inom miljöområdet.

3. Metoder och datainsamling

För att samla in kvalitativ information genomfördes en serie semistrukturerade intervjuer med olika intressenter som representerar civilsamhället på Värmdö. Målet var att fånga en mångfacetterad bild av samhällets uppfattning kring miljöutmaningar och möjligheterna med att anlägga våtmarker. Frågemall se bilaga.

3.1. Genomförande

- Metod: Kvalitativa intervjuer, cirka 20–50 minuter per tillfälle.
- Antal: Planerat antal intervjuer är ca 15 stycken.
- Urval: Strategiskt urval av samhällsrepresentanter från olika sektorer, vilka förväntas ha en stor kontaktyta i lokalsamhället, bland annat politiker, tjänstemän, sportfiskare, fågelskådare, kyrka, forskare samt ledare i ungdomsverksamheter.
- Genomförandeperiod: Sommaren 2025.

3.2. Styrkor med metoden

- Djupgående förståelse för lokala värderingar, oro och förväntningar.
- Möjliggör anpassning efter olika målgruppers perspektiv.

2025-08-05

3.3. Begränsningar

- Litet urval kan exkludera vissa perspektiv.
- Viss urvalsbias då deltagarna valts av projektgruppen, så kallat bekvämlighetsurval.

4. Data och nyckelfynd

4.1. Samhällsstyrkor och resurser

Värmdö beskrivs av många intervjupersoner som en plats med starka naturvärden och stort engagemang för miljö. Närheten till vatten, orörd natur, fågelliv, friluftsområden och redan befintliga exempel på restaurerade våtmarker (t.ex. Hemmesta sjöäng) nämns ofta som positiva resurser. Det finns också ett stort antal föreningar och organisationer – såsom Sportfiskarna, fågelskådarna, Sjöscouterna, Friluftsfrämjandet och Svenska kyrkan – som utgör en levande del av det lokala civilsamhället.

Flera respondenter lyfter goda erfarenheter av samverkan, t.ex. mellan kommun, länsstyrelse, forskare och ideella krafter. Vissa markägare visar ett starkt naturintresse och är öppna för att upplåta mark eller delta i miljöarbete. Kommunen uppfattas av flera som positivt inställd och aktiv i naturvård.

4.2. Identifierade behov och utmaningar

En bred uppfattning bland respondenterna är att Östersjön mår dåligt, och att övergödning, algbloomning, och försvinnande rovfiskar (till exempel gädda) är stora problem. Våtmarker lyfts av många som en möjlig lösning för att minska näringsläckage, öka biologisk mångfald och reglera vattenflöden.

Bland utmaningarna finns markägarnas inställning, långsiktigt åtagande för skötsel, och svårigheter att väcka engagemang i allmänheten. Även tekniska hinder – som tillståndprocesser, risk för översvämning uppströms, eller påverkan på betesdrift – nämns. Flera intervjupersoner betonar behovet av tydlig målsättning och att förankra projekt hos både markägare och allmänhet.

4.3. Historiska erfarenheter

Det finns flera goda exempel på lyckade våtmarksprojekt i närområdet. Hemmesta sjöäng nämns ofta som ett föredöme, både funktionellt och som besöksmål. Andra exempel är Lemshaga, Morträsket, Rudsjön, och restaureringsprojekt i samverkan med Sportfiskarna och Länsstyrelsen. Flera respondenter medverkar eller har medverkat i tidigare projekt och ser dem som lärorika, men påpekar också att viss skötsel krävs för att effekterna ska bestå.

Historiskt har många våtmarker dikats ut för jordbruk eller skogsbruk, vilket vissa fortfarande ser som legitimt, beroende på markens användning. Det finns ett behov av balans mellan olika markintressen.

2025-08-05

4.4. Kulturella och värderingsmässiga faktorer

Miljöengagemang, naturintresse, och lokal kännedom präglar många intervjuer. Det finns en värdering av naturens egenvärde, men också praktisk förståelse för markens ekonomiska användning. Flera intervjupersoner lyfter vikten av att åtgärder inte ska uppfattas som myndighetspålagor. Ett återkommande tema är att information, delaktighet och god kommunikation är avgörande för att skapa acceptans och långsiktig lokal förankring.

Ungas relation till naturen framhålls som viktig – särskilt om det finns pedagogiska moment och möjlighet att "se något hända" i naturen. Att kunna visa på konkreta resultat och skapa positiva exempel nämns som nyckel till framtida acceptans.

4.5. Prioriteringar enligt intervjupersonerna

Lokalpolitik

Lokalpolitikerna är engagerade i miljön och stolta över vad kommunen gör, men samtidigt väl medvetna om de problem som återstår. Det handlar då övergödning och kommunens kemiska och ekologiska status, bl.a. om gamla miljösynder och läckande soptippar.

Kommunen har nyligen antagit en vattenplan för att förbättra situationen.

Våtmarker ses som en del av lösningen på problemen och kommunen är mycket positiv till ett ökat antal våtmarker. Våtmarken vid Hemmesta Sjöäng framhålls som ett föredöme.

Viktigt är att sprida information om våtmarkers positiva effekter och att ordna aktiviteter som "våtmarksdagar". Kan medborgarna vara med och arbeta "hands-on" skapas engagemang och förståelse. Samarbetet mellan kommunen, markägarna och medborgarna är också viktigt för att ge våtmarkerna den skötsel som behövs.

Tjänstemän på lokal och regional nivå

Tjänstemän, både från kommunen och Länsstyrelsen, betonar vikten av en hållbar förvaltning av naturresurser. Våtmarker ses som mycket positivt och restaurering och nyanläggning av sådana ingår i kommunens klimat- och miljöplan. Värdet för den biologiska mångfalden och för vattenrening betonas. Övergödningen kan minskas och våtmarken kan bidra till förbättrad vattenkvalitet och dessutom reglera flöden vid skyfall.

Samtidigt understryks vikten av en tydlig förankring med markägare och att en långsiktig skötsel är avgörande för våtmarkens funktion över tiden. En väl fungerande våtmark skapar en attraktiv naturupplevelse för besökare. Engagemanget från allmänheten måste upprätthållas och medvetenheten om fördelarna med våtmarkerna bör öka. Detta kan ske bl.a. genom skolbesök och samverkan med ideella organisationer vid "våtmarksdagar". Samarbetet med Rotary och andra föreningar som driver naturvårdsinsatser uppskattas!

2025-08-05

Markägare

Markägare är generellt positiva till våtmarker, dock under vissa förutsättningar. De efterlyser tydliga mål, praktiskt fungerande lösningar och en långsiktig plan för skötsel. Exempelvis måste vattennivåer anpassas till betesdrift så att djur inte fastnar i blöt mark. Det är viktigt med dialog i tidigt skede och att hänsyn tas till befintlig markanvändning. Ett väl genomtänkt underlag och möjlighet till uppföljning av effekter är avgörande för deras medverkan.

Personer engagerade i miljöorganisationer

Personer från miljöorganisationer arbetar för att människor skall leva i harmoni med ekosystemen och se det som en grundläggande del av "hållbarhet".

Alla är positiva till våtmarker och att anlägga flera sådana på Värmdö. Våtmarkerna upplevs som en resurs för biologisk mångfald och klimatåtgärder, särskilt genom deras förmåga att binda kol och skapa livsmiljöer för både växter och djur. De är livskraftiga områden som bidrar till liv i både fauna och flora. Våtmarker, särskilt kustnära sådana, är viktiga för att stödja fiskarnas reproduktion och livscyklar.

Våtmarker är en relativt enkel men effektiv lösning för miljön. Det handlar dock om ett långsiktigt engagemang för att säkerställa att de fungerar optimalt för både ekosystemet och den lokala omgivningen. Ansvaret för skötseln måste klarläggas.

Kunskapsnivån kring våtmarkers fördelar ökar men är ännu relativt låg och en stor utmaning är att öka engagemanget i sådana projekt genom att informera om dess fördelar. Inte minst betonas vikten av att involvera barn och ungdomar för att skapa ett långsiktigt engagemang för miljön.

Lokalt engagerade vuxna

Flera betonar behovet av att skapa långsiktigt engagemang genom förankring i lokalsamhället. Våtmarksprojekt ska bidra till förståelse för naturens kretslopp och ekosystemens betydelse. Det finns ett tydligt värde i att inkludera barnfamiljer, skolor och ungdomar i upplevelsebaserade aktiviteter. Några pekar även på våtmarkens potential att vara en plats för återhämtning, stillhet och reflektion. Kopplingen mellan människa, natur och ansvarstagande är central.

Ungdomar och ungdomsledare

Ungdomar värdesätter praktiskt deltagande – att få se, röra, förstå. Våtmarker som ger närkontakt med fåglar, fiskar, fiskyngel, grodor och växter ses som spännande. Det finns ett starkt intresse för att kombinera friluftsliv, lärande och miljövard. Både scouter och skolungdomar ser våtmarker som naturliga arenor för kunskap och gemenskap. Välskötta stigar, skyltning och tillgänglighet lyfts som viktiga faktorer. Ungdomsledare ser även våtmarksprojekt som en möjlighet att skapa möten över generations- och kulturgränser.

2025-08-05

5. Möjliga projektområden att prioritera

Här redovisas möjliga riktningar som framkommit i intervjuerna – de är inte färdiga lösningar och inte heller en uttömmande kartläggning.

5.1. Miljömässiga åtgärder

- Återskapande eller restaurering av våtmarker som minskar näringsläckage till Östersjön.
- Skapande av gäddfabriker och andra lekområden för rovfisk.
- Skydd av befintliga våtmarker med höga biologiska värden.
- Dämning och återvätning av utdikade marker där det inte krockar med andra markanvändningar.

5.2. Pedagogiska och sociala inslag

- Anläggning av stigar, observationsplattformar och informationsskyltar kring våtmarker.
- Genomförande av naturpedagogiska aktiviteter, särskilt riktade till barn och ungdomar.
- "Våtmarkens dag" – publika evenemang där man visar på liv i våtmarken (till exempel gäddvandring).
- Samverkan med skolor, föreningar och lokalsamhället för att skapa förståelse för våtmarkens funktioner.

5.3. Samhällsförankring och lokalt ansvarstagande

- Tydlig dialog med markägare från start, med gemensam målbild.
- Skapa en referensgrupp med representanter från civilsamhället.
- Inventering av möjliga objekt tillsammans med lokala aktörer.
- Plan för framtida skötsel (kommun, förening, markägare) bör upprättas tidigt.
- Utbildning och engagemang av "vårtnadsgrupper" för skötsel och uppföljning.

6. Återkoppling och fortsatt samarbete

6.1. Återkoppling till deltagare

Ett första återkopplingstillfälle planeras i samband med att community assessment-rapporten färdigställs. Samtliga intervjupersoner kommer att få ta del av en sammanfattning i textform.

6.2. Feedback från samhället

Feedback har hittills främst skett i informella samtal. Flera intervjupersoner uttrycker uppskattning för möjligheten att bidra, och vill gärna fortsätta följa projektets utveckling. Det finns ett uttalat intresse från de intervjuade att resultaten kommuniceras vidare till beslutsfattare i Värmdö kommun och andra berörda organisationer.

2025-08-05

6.3. Fortsatt samverkan

En fortsatt samverkan planeras med bland andra:

- Markägare i det tänkta projektområdet.
- Föreningar som Sportfiskarna, Friluftsförbundet, Sjöscouterna, Svenska kyrkan och fågelklubbar.
- Kommunens miljö- och planhandläggare.
- Länsstyrelsens våtmarkssamordnare.

2025-08-05

7. Referenser

Vetenskapliga artiklar

Collaro, C., 2015. Ecosystem Wetlands Restoration Approach for Sustainable Development Planning. i: u.o.:IGI Global, s. 293-2941.

Giergiczny, M. o.a., 2022. Re-meander, rewet, rewild! Overwhelming public support for restoration of small rivers in the three Baltic Sea basin countries. *Restoration Ecology*, 30(5), s. 1-10.

Tibblin, P. o.a., 2023. Higher abundance of adult pike in Baltic Sea coastal areas adjacent to restored wetlands compared to reference bays. *Hydrobiologia*, Volym 850, s. 2049-2060.

Zylic, T., 1993. The ecological economics of the Baltic Sea. *European Review*, 1(4), s. 329-335.

Översiktsplan för Värmdö kommun

<https://www.varmdo.se/samhalleochtrafik/samhallsplanering/oversiktsplan.4.5108a8bb16e40e092a3a8263.html>

Intervjuer

Gustaf Almqvist, projektledare, [Länsstyrelsen Stockholms län](#)

Jenny Bylund, vattenstrateg, [Värmdö kommun](#)

Ingela Bäckström, förbundssekreterare, [Svealandskustens vattenvårdförbund](#)

Hans Gårdh, kyrkoherde, [Värmdö församling, Svenska kyrkan](#)

Linda Kumblad, forskare [Stockholms universitet](#)

Petra Lindwall, verksamhetsutvecklare, [Stiftelsen Ett hjärtligt Värmdö](#)

Kristina Lång, kommunalråd, [Värmdö kommun](#)

Niklas Nilsson, projektledare, [Voice of the Ocean](#)

Martin Olgemar, vatten- och våtmarksamordnare, [Länsstyrelsen i Stockholms län](#)

Jan Olsén, naturbevakare, tidigare Marinen och Länsstyrelsen

Viktor Sandberg, ungdomsansvarig, [Sportfiskarna](#)

Pontus Tengby, kommunalråd, [Värmdö kommun](#)

Pella Thiel, ordförande [Naturskyddsföreningen Värmdö](#)

Anna Wallenberg, markägare Lemshaga och Beatelund (Värmdö)

Cecilia Wibjörn, vattenförvaltare, [Skärgårdsstiftelsen](#)

--

Information om klubben finns på varmdoskargard.se

2025-08-05

8. Bilaga: Intervjumall

"Vi gör en kartläggning för ett möjligt Rotary-projekt som handlar om att anlägga våtmarker på Värmdö. Syftet är att förbättra miljön, öka den biologiska mångfalden och bidra till hållbar vattenhantering. Vi vill gärna höra dina erfarenheter och synpunkter. Det är helt frivilligt att delta, och du kan avbryta när som helst."

Bakgrund och sammanhang

1. Kan du kort beskriva din roll i samhället (förening, intresse, yrke et cetera)?
2. Vad har du för relation till naturen eller miljön på Värmdö?

Uppfattningar om miljö och naturvärden

3. Vad tycker du är det bästa med naturen och miljön i området?
4. Finns det någon särskild miljöfråga som du upplever som ett problem här?

Kunskap och attityd om våtmarker

5. Vad tänker du på när du hör ordet "våtmark"?
6. Känner du till några våtmarker i området? Har du besökt någon?

Behov och prioriteringar

7. Vad tror du att området skulle vinna på om fler våtmarker anlades?
8. Finns det några risker eller nackdelar du ser med sådana projekt?

Tidigare erfarenheter

9. Känner du till om något liknande projekt gjorts tidigare här? Hur gick det?
10. Har du själv deltagit i någon naturvård eller miljöinsats tidigare?

Värderingar och förankring

11. Hur tror du att människor i ditt nätverk eller din organisation skulle ställa sig till ett våtmarksprojekt?
12. Finns det något som skulle kunna öka engagemanget i sådana frågor?

Avslutning

13. Vad tycker du är viktigast att tänka på om man vill skapa ett projekt som ska leva vidare och ha lokal förankring?
14. Vill du vara fortsatt involverad, till exempel i uppföljning eller idéutveckling?